

УДК: 347.72.03(497.11) ; 347.724(497.11)

CERIF: S 144

ТИП РАДА: ИЗВОРНИ НАУЧНИ РАД

DOI: 10.55836/PiP_26102A

др Владимир МАРЈАНСКИ*
редовни професор Универзитета у Новом Саду – Правног факултета, Србија

ДИСПОЗИТИВНОСТ ОДРЕДБИ ЗАКОНА О ПРИВРЕДНИМ ДРУШТВИМА У РЕГУЛИСАЊУ ПОЈЕДИНИХ ИМОВИНСКИХ ПРАВА ЧЛАНОВА У ОДНОСУ СА ДРУШТВОМ С ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ**

Сажетак

Закон о привредним друштвима оставља широку аутономију воље друштву и члановима да своје међусобне односе уреде на начин како то одговара њиховим потребама, као и потребама, карактеристикама и циљу конкретне друштва с ограниченом одговорношћу. На релевантно великом броју места даћа је могућност да се од одредби Закона о привредним друштвима одступи друшћим уређењем појединих питања на аутономној основи, по правилу, у оснивачком акту друштва. Предмет размишљања у овом раду односиће се на анализу могућности и граница одступања од диспозитивних одредби Закона о привредним друштвима у регулисању појединих имовинских права чланова (права учешћа у расподели добити, права приоритетној уписа удела у пословику

* Електронска адреса аутора: v.marjanski@pf.uns.ac.rs.
ORCID: 0000-0002-2255-4026.

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту „Правна традиција и нови правни изазови“ у 2025. години чији је носилац Правни факултет у Новом Саду.

повећања основној кайићала и йрава учешћа у расйодели ликвидационој осйаћика или вишка геобне масе у сйечају) у односу са друшћивом с оћраниченом одйорношћу. Закон усйосйавља йравило да се йоменућа имовинска йрава чланова осйварују йо йринцију сразмерносйи йй. у обиму који је сразмеран йроценйуалном учешћу удела чланова у основном кайићалу друшћива. Ййак, исйи Закон, у вези са урећивањем обима осйваривања имовинских йрава чланова, дойушћа одсйућања од йоре йоменућој йринција сразмерносйи (йройорционалносйи). Главно йежишће анализе у раду биће исйићивање йраница одсйућања од законом йройисаних йравила како у конйексйу урећивања йојединих йићања йушћем корйорайивно-йравних акаћа (оснивачкој акћа или изузетно и одлуке скуйшћине друшћива), ййако и у домену урећивања йићања са искључиво облиационо-йравним дејсйивима у уйовору између чланова у вези са друшћивом.

Кључне речи: Дисйозитивносйи одредби Закона о йривредним друшћивима. – Право учешћа у расйодели добийи. – Право йриоритетној уйиса удела. – Право учешћа у расйодели ликвидационој/сйечајној осйаћика. – Друшћиво с оћраниченом одйорношћу.

I Уводне напомене

1. Дисйозитивност одредби Закона о привредним друштвима код друштва с ограниченом одйорношћу и ограничење предмета анализе

Закон о привредним друштвима¹ оставља широку аутономију воље друштву и члановима да своје међусобне односе уреде на начин како то одговара њиховим потребама, као и потребама, карактеристикама и циљу конкретног друштва с ограниченом одйорношћу.² У том контексту треба истаћи да су норме ЗПД у делу закона које се односе на друштво с ограниченом одйорношћу, по правилу, дисйозитивног карактера. На релативно великом броју места дата је могућност да се од одредби ЗПД одступи другачијим уређењем појединих питања на аутономној основи, по правилу, у оснивачком акту друштва, а само у изу-

1 Закон о привредним друштвима – ЗПД, Службени йласник РС, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019, 109/2021 и 19/2025.

2 У вези са проблемом постављања циља конкретног привредног друштва видети опширније: Вук Радовић, „Циљ привредног друштва с освртом на актуелну пандемију“, *Ревија Койаоничке школе йриродној йрава*, бр. 2/2021, 25–58.

зетним случајевима и одлуком скупштине друштва, уговором о преносу удела или пословником о раду скупштине у зависности од конкретног питања. Анализом законског текста може се уочити да постоје две врсте диспозитивних одредби. Оне код којих нису постављене јасне границе диспозитивности и оне код којих су границе диспозитивности јасно постављене. Одредбе код којих нису постављене јасне границе диспозитивности препознају се на основу следећих или сличних формулација: „...осим ако је оснивачким актом другачије одређено“; „Ако оснивачким актом или одлуком скупштине није другачије одређено...“ и сл.³ Одредбе код којих су постављене границе диспозитивности су, на пример, оне којима се регулишу већине потребне за доношење појединих скупштинских одлука: „Скупштина одлучује већином од две трећине од укупног броја гласова свих чланова друштва о: 1) повећању или смањењу основног капитала; 2) статусним променама и променама правне форме; 3) доношењу одлуке о ликвидацији друштва или подношењу предлога за покретање стечаја; 4) расподели добити и начину покрића губитка; 5) стицању сопствених удела друштва; 6) стицању резервисаних сопствених удела друштва“.⁴ „Оснивачким актом може се предвидети и друга већина за доношење одлука из става 2. овог члана, али не мања од обичне већине од укупног броја гласова чланова друштва који имају право гласа по одређеном питању“.⁵ Коначно, постоје и императивне одредбе од којих се не може одступити другачијим одређивањем правила на аутономној основи.⁶ Евентуално прописивање другачијих правила у односу на она прописана императивном нормом не би имало дејство, па би се на конкретан случај непосредно применила норма утврђена законом.

Из дикције норме: „Чланови друштва с ограниченом одговорношћу своје међусобне односе у друштву, као и односе са друштвом, уређују слободно, ако овим законом није другачије уређено“, може се извести закључак да се могућност одступања од диспозитивних одредби

3 Вид. ЗПД, чл. 146 ст. 4, чл. 151, чл. 1, чл. 152 ст. 2, чл. 159 ст. 4–5, чл. 159г ст. 1, чл. 160 ст. 1, чл. 162 ст. 6, чл. 164 ст. 1–2, чл. 165, чл. 166, чл. 167 ст. 5, чл. 174 ст. 4, чл. 177 ст. 1, чл. 178 ст. 1, чл. 180 ст. 5, чл. 197 ст. 3, чл. 199 ст. 2, чл. 203, 204 ст. 1 и 5, чл. 206, чл. 210 ст. 4, чл. 212 ст. 3, чл. 219 ст. 3 и 4, чл. 221 ст. 2, чл. 223 ст. 3, 224 ст. 2, чл. 232 ст. 2, чл. 233 ст. 1, чл. 236.

4 ЗПД, чл. 211 ст. 2.

5 ЗПД, чл. 211 ст. 3.

6 Императивне норме се углавном срећу у делу ЗПД који је посвећен органима друштва с ограниченом одговорношћу или када је предвиђена сходна примена норми са акционарских друштава на друштво с ограниченом одговорношћу. Тако се, на пример, питања која се налазе у делокругу скупштине друштва не могу делегирати на друге органе, јер се не даје могућност другачијег уређења овог питања на аутономној основи (нпр. путем оснивачког акта). Вид. ЗПД, чл. 200.

протеже у два правца тј. односа.⁷ Један однос је тзв. хоризонтални и то је однос између чланова друштва, а други однос је вертикални и то је однос између чланова друштва и друштва с ограниченом одговорношћу као посебног субјекта права.

Разликовање ове две врсте односа је од изузетног значаја имајући првенствено у виду да се уговарањем у односу између чланова (тзв. хоризонтални однос) не могу успостављати обавезе, нити било какви терети за друштво као посебног субјекта права. Овакав закључак проистиче и из општег правила облигационог права да уговарање на терет трећег није правно допуштено јер је противно самом принципу уговарања да неко против своје воље преузме било какву обавезу или терет. Супротно решење би значило негирање два основна принципа уговорног права: приватне аутономије и каузалности обећања. Наметнути неком обавезу без његовог пристанка значило би признање дејства таквог „уговора“ којим дужник прихвата обавезе под дејством принуде. У складу са наведеним је и правило из ЗПД да уговор између чланова у вези са друштвом производи дејство искључиво између чланова који су га закључили.⁸ Како друштво, по правилу, није истовремено члан друштва „у самој себи“, изузев у случају поседовања сопственог удела, оно, по правилу, не може бити уговорна страна у уговору између чланова, па одредбе таквог уговора немају дејство на друштво. Осим тога, одредбе уговора између чланова не обавезују ни оне чланове друштва који нису приступили његовом закључењу (нпр. уколико у трочланом друштву два члана закључе уговор између чланова у вези са друштвом, трећег члана такве одредбе не обавезују).

Као што је већ поменуто, други однос је тзв. вертикални однос, тј. однос између чланова друштва и друштва с ограниченом одговорношћу као посебног субјекта права. Слобода одступања од диспозитивних одредби у овом односу може се изразити путем уређивања одређених питања у оснивачком акту друштва или изузетно одлуком скупштине у складу са законом и оснивачким актом. У овом односу садржински могу бити обухваћена чисто корпоративноправна правила, корпоративноправна правила са појединим облигационим дејствима, и она која су чисто облигационе природе (реткост). Корпоративноправна правила садржана у оснивачком акту имају шире дејство него облигациона и истовремено обавезују друштво, чланове органа друштва и све чланове друштва. Правила облигационе природе садржана у оснивачком акту имају искључиво дејство између члана/чланова друштва с једне стране и самог друштва с друге стране (нпр. правила о трошковима оснивања, посебним погодностима и сл.).

7 Вид. ЗПД, чл. 140.

8 Вид. ЗПД, чл. 15 ст. 2.

Посматрано из визуре чланова друштва начело диспозитивности код друштва с ограниченом одговорношћу своју примену има, како у погледу уређивања права, тако и домену уређивања обавеза чланова друштва. Права чланова друштва генерално се деле на две групе: 1. имовинска и 2. управљачка права чланова. Имовинска права чланова су она на основу којих члан непосредно или посредно може да остварује одређене економске интересе у вези са пословањем друштва. Имовинска права чланова могу се поделити у две групе. То су имовинска права која проистичу из удела и имовинска права на самом уделу у друштву.

У имовинска права чланова која проистичу из удела спадају: 1. право учешћа у расподели добити друштва, 2. право учешћа у расподели ликвидационог или стечајног остатка (вишка деобне масе), 3. право пречег уписа удела приликом повећања основног капитала и 4. право прече куповине (понекад и шире – право пречег стицања) удела. У имовинско право чланова на уделу спада право располагања уделом у најширем смислу те речи (право на пренос, право на залагање и др.).

Како обим овог рада не омогућава детаљнију анализу диспозитивних одредби ЗПД у вези са уређивањем свих имовинских права чланова, предмет разматрања у овом раду биће ограничен на анализу могућности и граница одступања од диспозитивних одредби ЗПД у вези са уређивањем појединих имовинских права чланова која проистичу из удела тј. на: 1. право учешћа у расподели добити друштва, 2. право пречег уписа удела приликом повећања основног капитала и 3. право учешћа у расподели ликвидационог или стечајног остатка (вишка деобне масе). Поред наведеног, треба истаћи да је могућност одступања од диспозитивних одредби ЗПД у вези са уређивањем имовинских права на уделу (правом располагања – преноса, залагања удела и слично) такође веома широка. Како је право прече куповине удела (или шире право пречег стицања), међутим, у уској вези са реализацијом имовинских права на уделу (правом располагања – преноса, залагања удела и сл.), анализа слободе одступања од диспозитивних норми прописаних у вези са тим чланским правом биће предмет анализе заједно са имовинским правима на уделу (правом располагања – преноса, залагања удела и др.) у неком од наредних радова.

Логика одвојене анализе у вези са уређивањем појединих имовинских права чланова проистиче и из карактера односа који се у вези са реализацијом појединих имовинских права чланова успостављају. У вези са вршењем права на учешће у расподели добити друштва, права на учешће у расподели ликвидационог или стечајног остатка и права пречег уписа удела приликом повећања основног капитала, првенствено се успоставља већ горе поменути вертикални однос између чланова

и друштва као посебног субјекта права. С друге стране, у вези са реализацијом права располагања уделом (пренос, залагање и сл.) и права прече куповине (стицања) претежно се успоставља само тзв. хоризонтални однос између чланова друштва.⁹

II Диспозитивност одредби ЗПД у домену уређивања појединих имовинских права чланова друштва

1. Опште напомене

Правило је да се имовинска права чланова која проистичу из удела код друштва с ограниченом одговорношћу (право учешћа у расподели добити, расподели ликвидационог и стечајног остатка, право пречег уписа удела и право прече куповине удела) остварују по принципу сразмерности тј. у обиму који је сразмеран процентуалном учешћу удела чланова у основном капиталу друштва.¹⁰ Ипак, ЗПД у вези са уређивањем обима остваривања имовинских права чланова допушта одступања од горе поменутог принципа сразмерности. Дозвољеност одступања од принципа сразмерности учешћа удела у основном капиталу друштва приликом уређивања имовинских права чланова не представља конституисање института приоритетног (преференцијалног) удела (што постоји код акционарских друштава у случају издавања преференцијалних акција¹¹), већ је израз законског принципа слободе уговарања чланова у домену уређења права чланова у друштву.¹²

Коначно, могућност одступања од диспозитивних одредби ЗПД у домену уређивања имовинских права која проистичу из удела, уређивањем појединих питања на другачији начин од оног који је предвиђен у ЗПД има домен примене само код вишечланих друштава с ограниченом одговорношћу тј. друштава која имају два или више чланова. Код једночланих друштава једини члан друштва остварује сва имовинска права у пуном обиму.

---

9 Вертикални однос, тј. однос између чланова и друштва у вези са преносом удела може бити успостављен само уколико је у оснивачком акту прописана неопходна сагласност друштва за пренос удела на треће лице у складу са одредбама члана 167 ЗПД.

10 Вид. ЗПД, чл. 146 ст. 5, чл. 152 ст. 2, чл. 162 ст. 5, чл. 541 ст. 2 тач. 3.

11 Вид. ЗПД, чл. 253.

12 Вид. Мирко Васиљевић, „Уговорна одступања законом уређених неких права чланова привредних друштава на диспозитиван начин од принципа сразмерности капитал учешћа у компанијском праву“, *Право и привреда*, бр. 2/2024, 164.

2. Диспозитивност одредби ЗПД у вези са уређивањем права на учешће у расподели добити

а) Ојшиће їранице слободe одсїуїања од дисїозїїивних одредби ЗПД у вези са уређивањем їрава на учешће у расїодели добїїи

Члан друштва по основу удела има право на учешће у расподели добити друштва.¹³ Право учешћа у расподели добити сразмерно је учешћу удела тог члана у основном капиталу друштва, осим ако је оснивачким актом одређено другачије.¹⁴ Дакле, закон успоставља претпоставку да се члановима друштва добит расподељује сразмерно процентуалној вредности њихових удела у основном капиталу друштва, али је од тог правила могуће одступити другачијим уређењем обима реализације овог имовинског права у оснивачком акту друштва.

Одређивање другачијег обима остваривања овог права тј. одступање од принципа сразмерности, а које ће обавезивати друштво приликом формулисања садржине одлуке о расподели добити могуће је учинити искључиво путем оснивачког акта.¹⁵ Није допуштено одлуком скупштине тј. одлуком о расподели добити утврдити другачију сразмеру исплате добити у односу на законски принцип сразмерности, уколико за то не постоји упориште у оснивачком акту друштва. Осим тога, иако предмет уређивања односа између чланова друштва у уговору између чланова може бити и питање међусобне прерасподеле добити која ће проистећи из пословања друштва, то уређивање односа између чланова у вези са исплатом добити (прецизније новчаним износима који ће проистећи из расподеле добити), има само интерни – облигациони карактер.¹⁶ Дакле, добит се увек расподељује у складу са ЗПД и оснивачким актом. Тек уколико се донесе одлука о расподели добити у складу са ЗПД и оснивачким актом, тако настало и у складу са одлуком о расподели добити обликовано конкретно потраживање члана према друштву може бити предмет преноса у складу са општим правилима облигационог права,¹⁷ а садржина евентуалне другачије прерасподеле примљених новчаних средстава по основу већ расподељене добити може бити уређена уговором између чланова у вези са друштвом. Сагласно наведеном, конкретни новчани износи примљени по основу расподеле

13 Вид. ЗПД, чл. 152 ст. 1 тач. 2.

14 Вид. ЗПД, чл. 152 ст. 2.

15 *Ibid.*

16 *Ibid.*

17 Видети одредбе о уступању потраживања уговором (цесија) из Закона о облигационим односима, чл. 436–445.

добити могу се даље другачије дистрибуирати (прерасподелити) међу члановима у складу са уговором између чланова који су га закључили.¹⁸

Прописивање у оснивачком акту или уговору чланова у вези са друштвом да се добит мора или не сме расподелити члановима (на пример у одређеном временском периоду) не би имало дејство на друштво. Ово из разлога што ЗПД у својој одредби којом се даје могућност одступања од сразмерности расподеле ограничава слободу уговарања на могућност другачијег утврђивања обима права чланова у вези са исплатом добити. Закон о привредним друштвима не даје право да се оснивачким актом ограничава воља друштва генерално у вези са његовим правом да донесе или не донесе скупштинску одлуку о расподели добити. Како се друштву не може наметнути обавеза да исплати добит, тако му се не може ни ограничити или искључити право да исплати добит члановима. У складу са вољом друштва као посебног субјекта права (правног лица) одговарајућим скупштинским одлукама у складу са законом и оснивачким актом, уместо исплате добити (дивиденде) члановима друштва билансна добит може се трансформисати (распоредити) у правцу покрића губитака,¹⁹ формирања средстава резерви (наменске, ненаменске),²⁰ повећања основног капитала из нето имовине друштва (нераспоређене добити)²¹ или у изостанку било које од тих одлука остати нераспоређена. Дакле, искључиво је право друштва да билансну добит остави нераспоређену (не постоји обавеза друштва да билансну добит расподели члановима), те да само одабере тренутак да ли ће, када и у ком смеру у складу са својим тренутним интересима и циљевима исту расподелити члановима, распоредити (трансформисати) у неком другом правцу или је оставити нераспоређену.²² Право друштва на доношење одлуке о расподели добити условљено је искључиво билансним показатељима у складу са рачуноводственим прописима и нормама ЗПД о ограничењима плаћања.²³

Евентуална одредба оснивачког акта којом се друштву намеће обавеза или забрањује доношење одлуке о расподели добити била би без дејства. Наравно, како се воља друштва формира скупштинском одлуком, која настаје одговарајућим гласањем чланова на скупштини, поједине

18 Владимир Марјански, „Расподела добити члановима друштва с ограниченом одговорношћу и разлике у односу на друге исплате корпоративно-правног карактера“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1/2020, 229.

19 Вид. ЗПД, чл. 200 ст. 1 тач. 6.

20 На пример формирање наменских резерви за откуп сопственог удела (Вид. ЗПД, чл. 157 ст. 4).

21 Вид. ЗПД, чл. 146 ст. 1 тач. 2.

22 В. Марјански (2020), 219.

23 Вид. ЗПД, чл. 184 у вези са чл. 275.

одредбе уговора између чланова у вези са друштвом о начину гласања у вези са доношењем или недоношењем одлуке о расподели добити могле би имати фактички утицај на формирање воље друштва у вези са доношењем одлуке о расподели добити. Тако је, на пример, могуће уговором између чланова у вези са друштвом уредити питање начина гласања у вези са доношењем одлуке о расподели добити. У том смислу, могуће је предвидети да се чланови међусобно обавезу да ће гласати за или против доношења одлуке о расподели добити за конкретан случај или у одређеном временском периоду. Ипак, уговор између чланова, како је горе наведено има искључиво облигационоправно дејство међу члановима који су га закључили. Гласање овако обавезаних чланова на скупштини друштва супротно правилима из уговора између чланова не би утицало на валидност скупштинске одлуке.²⁴ Поједностављено речено, глас дат супротно норми из уговора између чланова производи би правно дејство. Кршење норми о начину гласања из уговора између чланова могло би изазвати само постојање имовинскоправног захтева за накнаду штете или плаћање уговорне казне (уколико је уговорена) од стране члана који је ту норму својим гласањем на скупштини прекршио.²⁵

У појединим правним системима предвиђено је да не доношење одлуке о расподели добити у одређеном временском периоду у одређеном минималном износу представља законом прописан оправдан разлог за иступање члана из друштва.²⁶ Иако наш ЗПД изостанак одлуке о расподели добити не предвиђа као законски оправдан разлог за иступање из друштва, иста или слична одредба се у складу са принципом аутономије воље може унети и у оснивачки акт друштва. Ипак, ни тада такве или сличне одредбе у оснивачком акту не би непосредно утицале на право друштва да донесе или не донесе одлуку о расподели добити. Изостанак одлуке о расподели добити, под условом да је то предвиђено као оправдан разлог за иступање у оснивачком акту друштва, само би активирало право члана да поднесе захтев друштву за иступање члана из оправданог разлога уз потраживање накнаде од друштва за његов удео.²⁷ Ипак,

---

24 В. Марјански (2020), 232.

25 *Ibid.*

26 У праву Шпаније, на пример, постоји решење према коме члан стиче оправдан разлог за иступање ако друштво по истеку пет година од његовог оснивања не започне са исплатом дивиденде у минималном износу од једне трећине укупне добити. Вид. о томе код Holger Fleischer, Jennifer Trinks, „Minderheitenschutz be der Gewinnesaurierung in der GmbH ein deutsch-spanischer Rechtsvergleich“, *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht (NZG)*, 2015, 295.

27 У појединим правним системима (право Немачке, Аустрије, Швајцарске) тзв. важни (оправдани) разлози за иступање из друштва нису прописани законом, већ је питање оправданости разлога препуштено на утврђивање судској пракси. Један од таквих разлога који се помиње у судској пракси односи се на неоправдану и

то и даље не би ограничило право друштва да по својој вољи одлучује о расподели добити. Једини случај у коме је право друштва на исплату добити члановима ограничен, изузимајући поступак ликвидације²⁸ или стечаја,²⁹ предвиђен је управо у вези са иступањем члана из оправданог разлога уз потраживање накнаде за удео. Наиме, друштво може исплаћивати накнаду за удео члану друштва који је иступио само из средстава резерви друштва које се могу користити за те намене или средстава остварених продајом сопственог удела друштва стеченог иступањем тог члана друштва.³⁰ До потпуне исплате накнаде удела члану који је иступио из друштва, друштво не може делити добит својим члановима и дужно је да сву остварену добит распоређује у резерве за исплату накнаде члану који је иступио из друштва.³¹

б) Поједине границе одступања од диспозитивних одредби ЗПД у вези са уређивањем права на учешће у расподели добити

Из претходних разматрања недвосмислено проистиче да је одступање од диспозитивних одредби ЗПД, у вези са правом чланова на учешће у расподели добити, ограничена искључиво на сегмент утврђивања другачијег обима права учешћа у расподели добити у односу на процентуално учешће удела чланова у основном капиталу друштва тј. на могуће одступање од принципа сразмерности. У сваком случају треба имати у виду да прописивање другачије сразмере за исплату добити значи само другачије обликовање садржине евентуалног условљеног имовинскоправног захтева члана према друштву у односу на оно које је већ законом прописано. Такво прописивање у оснивачком акту, међутим, не значи да је право чланова на исплату добити гарантовано. Овим правилима се само регулише садржина конкретног имовинскоправног захтева чланова према друштву за исплату добити, који ће настати тек

дугорочну неисплату добити члановима друштва. Вид. опширније Welf Müller, *Burkhard Hense, Beck'sches Handbuch der GmbH – Gesellschaftsrecht – Steuerrecht*, München, 1995, 803. У вези са оправданим разлозима предвиђеним оснивачким актом за иступање члана из друштва уз потраживање накнаде за удео видети опширније код Владимир Марјански, „Иступање члана из друштва с ограниченом одговорношћу“, *Право и привреда*, бр. 4–6/2016, 120–143.

28 Вид. ЗПД, чл. 528 (добровољна ликвидација) и чл. 547а ст. 2 (принудна ликвидација).

29 У стечајном поступку чланови немају право на исплату добити, већ само право на расподелу вишка деобне масе након потпуног намирења поверилаца са припадајућим каматама у складу са чл. 147 Закона о стечају – ЗОС, *Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон, 71/2012 – одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018, 95/2018 и 44/2025 – одлука УС.

30 Вид. ЗПД, чл. 191 ст. 1.

31 Вид. ЗПД, чл. 191 ст. 2.

после евентуалног доношења одлуке о расподели добити, јер је право на учешће у добити апстрактно право које своју конкретизацију добија тек доношењем скупштинске одлуке о расподели добити.³² Дакле, тек после доношења одлуке о расподели добити настаће имовинскоправни захтев (потраживање) чланова према друштву за исплату добити. Садржина тог имовинскоправног захтева биће опредељена одлуком о расподели добити, чија садржина тада мора бити у складу са оснивачким актом, а у одсуству такве модификације у оснивачком акту, у складу са ЗПД, односно у складу са принципом сразмерности. Ради боље илустрације које су границе аутономије воље у домену уређивања права чланова на учешће у расподели добити ваљало би указати на неколико примера из корпоративноправне праксе формулисања оваквих одредби у оснивачком акту друштва.

Прво, право члана да учествује у расподели добити није могуће у потпуности искључити, јер право учешћа у расподели добити проистиче из власништва над уделом и неодвојиви је део чланства у друштву.³³ Није дозвољено уговарање тзв. клаузула искључивости, које предвиђају само учешће у губицима, а не и у добити. Дакле, члану се мора оставити право да „конкурише“ за исплату добити барем у неком минималном проценту. Минималног процента, међутим, нема, већ само не може бити нула (нпр. могуће је да буде и 0.001%). Умањење процента учешћа у расподели добити у односу на процентуалну вредност удела не представља искључење тог права. Тиме се члану друштва само ограничава право на учешће у расподели добити у складу са правилом о допуштености одступања од принципа сразмерности.³⁴ Треба имати у виду да до умањења права члана на учешће у расподели добити у односу на процентуалну вредност удела не може доћи противно његовој вољи тј. без његове сагласности, било приликом формулисања одредби првог оснивачког акта, било у случају његових каснијих измена. Одлука о изменама оснивачког акта којом се умањују права неког члана друштва може бити донета само уз сагласност тог члана, па је исти случај и када се ограничавају (умањују) законска права у вези са исплатом добити.³⁵ Оваква одредба проистиче из принципа заштите стечених права чланова.³⁶ Генерално посматрано приликом сваке измене оснивачког акта

---

32 В. Марјански (2020), 231.

33 Thomas Reiser, *Recht der Kapitalgesellschaften – Ein Handbuch für Praxis und Wissenschaft*, 2. Auflage, München, 1991, 432.

34 В. Марјански (2020), 230.

35 Вид. ЗПД, чл. 142 ст. 2.

36 Мирко Васиљевић, *Коментар Закона о привредним друштвима са одабраном судском праксом и регистром појмова према стању законодавства од 31. августа 2023. године*, Београд, 2023, 329.

мора се водити рачуна о томе да ли се тиме мења дотадашњи (стечени) квалитет и квантитет остваривања права чланова.³⁷ Било каква измена у правцу умањења, ограничења или искључења права члана захтева сагласност члана на кога се таква измена односи. Уколико би ипак, оснивачки акт садржао одредбу којом се у потпуности искључује право члана на учешће у расподели добити, таква одредба не би била правно ваљана, упркос томе што је постојала сагласност конкретног члана друштва за такву формулацију, јер би тиме биле прекорачене границе дозвољеног одступања од принципа сразмерности. Такво стање би последично довело до тога да и одредбе о проценту права преосталих чланова друштва на учешће у расподели добити у конкретном друштву не би биле правно ваљане, па би се непосредно примениле одредбе ЗПД о сразмерности учешћа у расподели добити, као да није било модификације путем оснивачког акта.³⁸ Но, независно од наведеног, не постоји сметња да се у уговору између чланова у вези са друштвом предвиди да ће неки од чланова целокупна новчана средства примљена по основу учешћа у расподели добити расподелити једном или свим преосталим члановима јер такве одредбе имају искључиво облигационо дејство и не тичу се самог друштва. Имајући у виду да такво уговарање не би имало корпоративноправна дејства, већ искључиво облигационо дејство између чланова који су уговор са таквом садржином закључили, не би се могло говорити о правној мањкавости такве или сличних одредби у уговору између чланова у вези са друштвом, уколико су таква уговарања у складу са општим правилима облигационог права.

Друго, као што је већ више пута наведено, правно је допуштено да се у оснивачком акту утврди да проценат учешћа чланова у расподели добити не одговара процентуалној вредности удела чланова. На пример, допуштено је утврдити да члан „А“ који има 20% удела има право учешћа у расподели добити у проценту од 60%, а да члан „Б“ који поседује 80% удела има право учешћа у расподели добити у проценту од 40% и сл. Такође, овакво одступање од принципа сразмерности могуће

37 Марко Д. Томић, *Нишијаве и њобојне одлуке скуйишйине акционарској друшйива*, докторска дисертација, Београд, 2025, 267.

38 Уколико постоји сагласност члана да се он у потпуности искључи из расподеле добити прописивањем такве одредбе у оснивачком акту, па се таква одредба унесе у оснивачки акт, а регистратор такав оснивачки акт региструје и објави, то неће правно оснажити такву одредбу. Уколико би на основу такве одредбе била донета одлука о расподели добити, иста би могла бити предмет побијања. Ипак, уколико би сви чланови гласали за такву одлуку о расподели добити (укључујући и члана чије је право на учешће у расподели у потпуности искључено правно неважећом одредбом оснивачког акта и следствено томе и незаконитом одлуком скупштине), иста фактички не би могла бити предмет побијања, јер ниједан од чланова друштва не би имао активну легитимацију за вођење таквог поступка (само чланови који су били уздржани или гласали против могу побијати одлуку скупштине).

је и временски ограничити на одређени временски период (на пример на период од 3 године). Осим тога могуће је одступити од принципа сразмерности и док исплата добити не достигне одређен апсолутни износ или чак извршити комбинацију оба поменута критеријума (рок и износ) у оснивачком акту.

Треће, не може се другачија процентуална сразмера за исплату добити везивати за конкретне приливе средстава у имовину друштва. На пример, није допуштено утврдити да ће члану „А“ који поседује удео од 50% бити исплаћено 70% финансијских средстава тј. цене остварене од продаје некретнина друштва, а члану „Б“ који такође поседује 50% удела у основном капиталу друштва 30% из тог извора средстава. Ово из два основна разлога. Прво, друштво као правно лице има своју посебну имовину која је одвојена од имовине чланова друштва, па средства остварена продајом нечега што се налази у имовинској маси друштва³⁹ припадају самом друштву, а не директно члановима друштва. Друго, евентуална исплата добити опредељена одлуком о расподели добити, може се вршити само на терет билансне добити, па је неизвесно у ком обиму и да ли би уопште средства остварена продајом нечега из имовинске масе друштва (у конкретном случају некретнина) у годишњем финансијском извештају могла бити исказана као добит и као таква јасно бити одвојена од добити формиране из других основа (извора).⁴⁰ Везивање права чланова за учешће у расподели добити из појединих екстерних прихода друштва, који се по рачуноводственим прописима не могу уопште или барем делимично окарактерисати као добит није правно могуће и допуштено.⁴¹ Осим тога, на формирање висине билансне добити утичу и пословни расходи који су настали током те пословне године, па конкретни приходи из појединих извора не значе да ће и коначна добит на крају пословне године бити довољна да се исказе у висини потребној за реализацију исплате из добити.⁴² Из наведеног проистиче да такве одредбе у оснивачком акту не би биле правно ваљане. Осим тога, ни сличне одредбе у уговору између чланова не би имале дејство, јер би у својој суштини представљале недопуштен захват у имовину привредног друштва, па чак и уколико би друштво само као власник сопственог удела у одређеном проценту закључило такав уговор.⁴³

---

39 Имовинску масу привредног друштва чини укупност објеката (предмета) имовинских права која улазе у његову имовину. Вид. опширније З. Арсић, В. Марјански, 58.

40 В. Марјански (2020), 231.

41 *Ibid.*

42 *Ibid.*, 232.

43 Аутору је познат пример из праксе уговора између чланова који је садржао оваква или слична уговарања, а где је заступник друштва у име и за рачун друштва које је поседовало сопствени удео закључио такав уговор.

3. Диспозитивност одредби ЗПД у домену уређивања права на приоритетни упис удела у поступку повећања основног капитала

а) *Ойшїе найомене*

У теорији се право пречег уписа удела у поступку повећања основног капитала друштва са ограниченом одговорношћу може дефинисати као субјективно имовинско право чланова друштва на основу којег они имају право пречег уписа удела у поступку ефективног повећања основног капитала друштва сразмерно процентуалној вредности удела које поседују на дан доношења одлуке о повећању основног капитала. Под ефективним повећањем подразумева се оно повећање основног капитала којим се друштво трајно финансира из екстерних извора и то новим улозима постојећих чланова или члана који приступа друштву,⁴⁴ конверзијом (претварањем) потраживања према друштву у основни капитал⁴⁵ или конверзијом додатних уплата⁴⁶ у основни капитал и чије спровођење за последицу може имати промену власничке структуре (процената удела чланова).

Наведено право је део корпуса имовинских права чланова друштва са ограниченом одговорношћу. Основна сврха овог права је да омогући члановима друштва да задрже свој дотадашњи процентуални удео у основном капиталу друштва у случају ефективног повећања основног капитала друштва са ограниченом одговорношћу. Вршење овог права члановима друштва омогућава да задрже онај обим чланских права који су имали пре могућег повећања основног капитала. Ово право је од изузетног значаја првенствено за оне чланове друштва који немају довољан број гласова да спрече доношење одлуке о повећању основног капитала (тзв. мањински чланови), а чијом би се реализацијом, без права свих чланова да учествују у поступку повећања основног капитала сразмерно процентуалној вредности удела, могло проузроковати смањење њиховог процентуалног учешћа у основном капиталу. Смањење процентуалне вредности удела чланова у основном капиталу, по правилу, доводи до смањења обима оних чланских права која се остварују по принципу сразмерности.⁴⁷

44 Вид. ЗПД, чл. 146 ст. 1 тач. 1.

45 Вид. ЗПД, чл. 146 ст. 1 тач. 3.

46 Вид. ЗПД, чл. 146 ст. 1 тач. 5.

47 Сва имовинска права чланова у друштву с ограниченом одговорношћу остварују се, по правилу, по принципу сразмерности (обим права, по правилу зависи од процентуалне вредности удела) Такође, право гласа члана друштва у оквиру корпуса управљачких права остварује се, по правилу, по принципу сразмерности. Само се

Закон о привредним друштвима, међутим, садржи мањкавост јер ову врсту права везује искључиво за повећање основног капитала новим улозима. Чланови друштва имају право пречег уписа удела приликом повећања основног капитала новим улозима у сразмери са својим уделима, осим ако је оснивачким актом другачије одређено.⁴⁸ Дакле, у вези са вршењем овог права ЗПД неоправдано изоставља друга два начина повећања основног капитала (конверзијом потраживања према друштву у основни капитал и конверзијом додатних уплата у основни капитал), која се такође могу сврстати у ефективне видове повећања основног капитала и истовремено могу имати за последицу промену власничке структуре, тј. промену процентуалне вредности удела чланова, па самим тим и, по правилу, довести до промене обима права чланова.⁴⁹ Примена овог права је ирелевантна само за поступак повећања основног капитала из средстава друштва (повећање из нераспоређене добити или средстава резерви), јер овај начин повећања основног капитала не може да има за последицу промену власничке структуре, тј. промену процентуалне вредности удела чланова, па самим тим ни да изазове повећање или умањење обима њихових чланских права.⁵⁰

б) Границе одређивања од диспозитивних одредби ЗПД у домену уређивања права на приоритетни упис удела

Како је већ поменуто према ЗПД чланови друштва имају право пречег уписа удела приликом повећања основног капитала новим улозима у сразмери са својим уделима, осим ако је оснивачким актом другачије одређено.⁵¹ Из наведеног проистиче да је, по правилу, ово право могуће на другачији начин уредити искључиво оснивачким актом, а не и појединачном скупштинском одлуком о повећању основног капитала новим улозима или неком другом посебном одлуком (нпр.

право учешћа у раду скупштине, право информисања (право увида у акта и друга документа, право постављања питања и сл.) и право на побијање скупштинских одлука остварују независно од процентуалне вредности удела.

48 ЗПД, чл. 146 ст. 4.

49 Овакво законско решење ће бити предмет критике у неком од наредних радова, имајући у виду да је предмет овог рада ограничен на примену начела слободе уговарања у вези са вршењем овог права. У вези са правним карактером тих начина повећања основног капитала видети више код Владимир Марјански, „Одлука о повећању основног капитала друштва с ограниченом одговорношћу новим улозима“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 3/2017, 754–755.

50 У вези са овим начином повећања основног капитала видети опширније код Владимир Марјански, „Претпоставке за повећање основног капитала из нето имовине (претварањем нераспоређене добити или резерви у основни капитал) друштва с ограниченом одговорношћу, *Право и привреда*, бр. 3/2024, 325–356.

51 Вид. ЗПД, чл. 146 ст. 4.

одлуком о искључењу или ограничењу овог права). Посматрајући ову одредбу, међутим, засебно, није јасно да ли је у оснивачком акту могуће само одступити од принципа сразмерности (на пример, утврдити другачију сразмеру у вези са вршењем овог права у односу на проценте удела чланова) или је ово право могуће укинути (у потпуности искључити). Ипак, одредбе које се налазе у делу ЗПД које се односе на већине за доношење одлуке о измени оснивачког акта говоре у прилог томе да је ово право могуће ограничити или у потпуности укинути. Одлука о изменама оснивачког акта којом се умањују права неког члана друштва може бити донета само уз сагласност тог члана, а нарочито у случају укидања или ограничавања права пречег уписа или права прече куповине удела.⁵² Дакле, у вези са уређењем права на приоритетни упис удела у поступку повећања основног капитала новим улозима ЗПД даје најширу могућу слободу примене начела слободе уговарања. Овакав закључак проистиче и из систематике ЗПД, јер у вези са правом пречег уписа удела у поступку повећања основног капитала новим улозима код друштва с ограниченом одговорношћу није утврђена сходна примена норми о праву приоритетног уписа акција из нове емисије које се примењују код акционарских друштава, а где су правила знатно рестриктивнија. Предвиђена је само сходна примена одредби о повећању основног капитала, а норме о праву пречег уписа садржане су у делу закона који регулише „Однос друштва и акционара“.⁵³

Када је реч о друштву с ограниченом одговорношћу могуће је замислити различита решења у оснивачком акту у вези са уређењем овог права.

Прво, могуће је одступити од принципа сразмерности и предвидети да право на приоритетан упис удела у поступку повећања основног капитала новим улозима не одговара процентуалној вредности удела чланова друштва. Тако је, на пример, могуће предвидети да у случају трочланог друштва члан са 50% удела има право да по основу права на приоритетни упис удела учествује у обиму од 70%, а чланови који имају по 25% удела, имају право да реализују право на приоритетни упис удела у поступку повећања основног капитала новим улозима са по 15% и сл.

Друго, могуће је предвидети да право на приоритетан упис постоји само у случају повећања основног капитала новчаним улозима, а да право на приоритетан упис буде искључено у случају спровођења повећања основног капитала неновчаним улозима, независно или уз обавезно постојање тзв. материјалног оправдања⁵⁴ за спровођење повећања основног капитала конкретним неновчаним улогом.

52 Вид. ЗПД, чл. 142 ст. 2 тач. 1.

53 Вид. ЗПД, чл. 277–278.

54 Ради избегавања различитих злоупотреба у погледу изигравања овог права чланова, у појединим земљама су се, поред формално-правних услова ограничења

Треће, као што је горе наведено, могуће је ово право и у потпуности искључити (укинути). Интересантно је питање да ли је право могуће искључити само у односу на поједине чланове друштва или би искључење овог права морало да се протеже на све чланове друштва? Имајући у виду да код друштава с ограниченом одговорношћу, не важи принцип једнаког третмана чланова, као што је то случај са акционарима у акционарском друштву, те да је битан само принцип очувања стечених права, могао би се прихватити став да је тако нешто могуће предвидети уз сагласност члана при измени оснивачког акта на кога се такво искључење односи.

Четврто, поред ограничења или укидања овог права сматрамо да, узимајући у обзир мањкавост законског текста према коме је ово право предвиђено само код повећања основног капитала новим улозима, не постоји сметња да се постојање овог права путем оснивачког акта прошири и на случајеве (начине) повећања основног капитала конверзијом потраживања у основни капитал и конверзијом додатних уплата у основни капитал. Ово нарочито из разлога јер је у оба случаја, према мишљењу аутора, фактички реч о повећању основног капитала новим неновчаним улозима у правима (потраживањима), које може за последицу имати промену процентуалне вредности удела чланова.⁵⁵ Друго је питање, како уредити имплементацију (вршење) овог права код помених начина повећања основног капитала.

Пето, поред питања обима остваривања тј. ограничења или укидања овог права, одредбе оснивачког акта могу да садрже и ближа правила у вези са вршењем овог права (начин, место и рок за вршење овог права). Примера ради може се прописати рок за реализацију овог права (на пример, чланови имају право да користе право пречег уписа нових удела у поступку повећања основног капитала у року од 30 дана од дана доношења одлуке о повећању основног капитала⁵⁶ и сл.).

Коначно, иако је горе истакнуто да је, по правилу, ово право могуће на другачији начин уредити искључиво оснивачким актом, а не и

или искључења овог права, у судској пракси развили тзв. материјални разлози оправдања за спровођење повећања основног капитала у којем изостаје вршење овог права, а који такође морају бити испуњени како конкретна одлука о повећању основног капитала не би могла бити предмет побијања. Они се у теорији називају материјалним условима ограничења или искључења права пречег уписа. У циљу бољег разумевања овог питања видети опширније код Владимир Марјански, „Формално-правни услови искључења права пречег уписа акција“, *Анали Правној факултету у Београду*, бр. 2/2014, 273–286.

55 Вид. В. Марјански (2017), 755.

56 Рок свакако не би требало да буде предугачак имајући у виду да се одлука о повећању основног капитала мора регистровати у року од шест месеци од дана њеног доношења, иначе је ништава (вид. ЗПД, чл. 294 ст. 2 који се у складу са чл. 146 ст. 5 сходно примењује и на друштва с ограниченом одговорношћу).

појединачном скупштинском одлуком о повећању основног капитала, постоји могућност да се вршење овог права фактички укине за конкретан поступак повећања основног капитала у складу са чланом 151 став 1 ЗПД, на основу једногласне скупштинске одлуке. Члан друштва стиче удео у друштву сразмерно вредности његовог улога у укупном основном капиталу друштва, осим ако је оснивачким актом при оснивању друштва или једногласном одлуком скупштине одређено другачије.⁵⁷ Наиме, приликом повећања основног капитала новим улозима могуће је одступити од принципа сразмерности односно корелације вредности улога и процента удела који се на основу њега стичу уколико се скупштинска одлука о повећању основног капитала донесе једногласно. У том случају се у скупштинску одлуку уноси одредба о томе да су сви чланови друштва сагласни да не стекну уделе сразмерно вредности улога, већ онако како је опредељено у одлуци скупштине.⁵⁸

4. Диспозитивност одредби ЗПД у домену уређивања права на учешће у расподели ликвидационог остатка или вишка деобе масе (стечајног остатка)

а) Границе одређивања од диспозитивних одредби ЗПД у вези са уређивањем права на учешће у расподели ликвидационог остатка

Ликвидациони остатак је имовина друштва у ликвидацији која преостане после измирења свих обавеза друштва.⁵⁹ Чланови друштва по основу удела имају право на учешће у ликвидационом остатку.⁶⁰ Законска је претпоставка да се ликвидациони остатак члановима друштва с ограниченом одговорношћу дели по принципу сразмерности учешћа у основном капиталу друштва тј. сразмерно њиховим уделима у друштву.⁶¹ Од ове законске претпоставке могуће је одступити другачијим

57 ЗПД, чл. 151 ст. 1.

58 Теоријски је могуће одредити и да само један члан преузима обавезу уплате односно уношења улога у поступку повећања основног капитала, али да повећање основног капитала не изазива промену процентуалне вредности удела чланова. Такође, могуће је предвидети да сви чланови преузимају обавезу чинидбе улога у једнаким износима, али да се упркос томе проценат удела појединих чланова повећа, а других смањи као последица таквог повећања основног капитала. Једини услов за одступање од корелације вредност улога и проценат удела који се стичу након повећања основног капитала јесте да је скупштинска одлука донета једногласно.

59 Вид. ЗПД, чл. 541 ст. 1.

60 Вид. ЗПД, чл. 152 ст. 1 тач. 3.

61 Вид. ЗПД, чл. 152 ст. 2. и чл. 541 ст. 2 тач. 1.

уређењем у оснивачком акту, али и једногласном одлуком скупштине друштва с ограниченом одговорношћу. Наиме, иако је у оквиру генералних одредби о правима чланова друштва предвиђено да је од принципа сразмерности могуће одступити искључиво другачијим уређењем у оснивачком акту, одредбе које се налазе у делу ЗПД посвећеном добровољној ликвидацији друштва предвиђају могућност да се од принципа сразмерности одступи и једногласном одлуком скупштине друштва.⁶² Наиме, генерална норма гласи да су права члана друштва (како имовинска, тако и поједина управљачка) сразмерна учешћу удела тог члана у основном капиталу друштва, осим ако је оснивачким актом одређено другачије.⁶³ Ипак, норма која се налази у делу ЗПД посвећеном добровољној ликвидацији друштва даје могућност да се од принципа сразмерности одступи и једногласном одлуком скупштине друштва. Ако оснивачким актом, односно једногласном одлуком скупштине није другачије одређено, расподела ликвидационог остатка врши се члановима друштва с ограниченом одговорношћу сразмерно њиховим уделитема у друштву.⁶⁴ Решење којим се даје могућност да се и једногласном одлуком скупштине, а не само путем оснивачког акта, одступи од принципа сразмерности приликом расподеле ликвидационог остатка има смисла имајући у виду да је одлука о расподели ликвидационог остатка једна од последњих скупштинских одлука у поступку ликвидације односно током постојања конкретног привредног друштва. Норме о расподели ликвидационог остатка налазе се у оквиру наслова: „Окончање ликвидације и одговорност за штету“. Стога, не би имало смисла да се од друштва захтева да прво приступи измени оснивачког акта којим би се одступило од принципа сразмерности, како би након тога могла бити донета одлука о расподели ликвидационог остатка у складу са новом садржином оснивачког акта. Осим тога, права чланова овом нормом не могу бити угрожена имајући у виду да је за одступање од принципа сразмерности неопходна једногласна одлука скупштине, једнако као што је и у случају измене оснивачког акта потребна сагласност члана чија се права умањују (ограничавају).⁶⁵

Исто као и у случају права на учешће у расподели добити, право члана да учествује у расподели ликвидационог остатка није могуће у потпуности искључити, јер то право проистиче из власништва над уделом, неодвојиви је део чланства у друштву, а закон не предвиђа могућност искључења овог права (потпуно искључење права је, видели смо, могуће

---

62 Вид. ЗПД, чл. 541 ст. 2 тач. 1.

63 Вид. ЗПД, чл. 152 ст. 2.

64 Вид. ЗПД, чл. 541 ст. 2 тач. 1.

65 Вид. ЗПД, чл. 142 ст. 2.

код права приоритетног уписа удела). У складу са наведеним, члану се мора оставити право да „конкурише“ у расподели ликвидационог остатка барем у неком минималном проценту. Независно од наведеног, не постоји сметња да се у уговору између чланова у вези са друштвом предвиди да ће неки од чланова целокупан њему припадајући ликвидациони остатак расподелити осталим члановима, јер такве одредбе имају искључиво облигационо дејство и не тичу се самог друштва.

Конечно, ЗПД, садржи и тзв. заштитну одредбу којом се онемогућава окончање поступка ликвидације до разрешења спора у вези са расподелом ликвидационог остатка. „У случају спора између чланова друштва у вези расподеле ликвидационог остатка, ликвидациони управник одлаже ту расподелу до правноснажног окончања спора“.⁶⁶

б) Границе одстиуања од диспозитивних одредби ЗПД у вези са уређивањем права на учешће у расподели стечајној осштаика (вишка деобне масе)

Стечајни остатак је вишак деобне масе који преостане након потпуног намирења свих поверилаца са припадајућим каматама.⁶⁷ Ретки су случајеви у пракси када преостане вишак деобне масе (стечајни остатак) који се може расподелити члановима привредних друштава.

У делу ЗПД који регулише друштва с ограниченом одговорношћу не помиње се право на учешће у расподели стечајног остатка, тј. учешћа у вишку деобне масе. Ово право је, међутим, члановима свих привредних друштава дато Законом о стечају.⁶⁸ „У случају да су у стечајном поступку, пре завршне деобе или у завршној деоби, у пуном износу намирена потраживања поверилаца у целости са припадајућом каматом у складу са овим законом, стечајни управник дужан је да преостали вишак деобне масе, као и евентуално неуновчену имовину стечајног дужника из члана 144. став 2. овог закона, расподели члановима привредног друштва, у складу са правилима поступка ликвидације“. У том случају, решењем о завршној деоби стечајни судија налаже брисање свих терета на имовини која се расподељује члановима привредног друштва.⁶⁹ Изузетно, стечајни управник неће расподелити неуновчену имовину оним члановима привредног друштва који се одрекну права на такву расподелу и о томе обавесте стечајног управника писаним путем

⁶⁶ ЗПД, чл. 541 ст. 4.

⁶⁷ Вид. ЗОС, чл. 147 ст. 1.

⁶⁸ Вид. ЗОС, чл. 147 (поступање са вишком деобне масе).

⁶⁹ ЗОС, чл. 147 ст. 1.

најкасније у року од 15 дана од дана објављивања нацрта за завршну деобу на огласној табли суда.⁷⁰

Дакле, Закон о стечају у вези са расподелом вишка деобне масе (стечајног остатка) предвиђа сходну примену правила која се примењују у поступку ликвидације приликом расподеле ликвидационог остатка. У вези са границама одступања од диспозитивних одредби у домену уређивања овог права, на први поглед је све исто као и у случају права чланова на учешће у расподели ликвидационог остатка. У складу са наведеним и овде је правило да се вишак деобне масе (стечајни остатак) члановима друштва с ограниченом одговорношћу дели по принципу сразмерности учешћа у основном капиталу друштва тј. сразмерно њиховим уделитема у друштву јер се сходно примењују одредбе о ликвидацији друштва. Од ове законске претпоставке, међутим, могуће је одступити другачијим уређењем обима остваривања овог права искључиво у оснивачком акту друштва (уколико је такво регулисање извршено пре дана отварања стечајног поступка⁷¹), али не и на основу једногласне скупштинске одлуке као што је то случај у поступку ликвидације. Непостојање могућности да се на основу једногласне скупштинске одлуке одступи од принципа сразмерности расподеле вишка деобне масе (стечајног остатка) проистиче из специфичности стечајног поступка. Прво, даном отварања стечајног поступка престају заступничка и управљачка права директора, заступника и пуномоћника, као и органа управљања и надзорних органа стечајног дужника и та права прелазе на стечајног управника.⁷² Следствено томе даном отварања стечајног поступка престају и надлежности скупштине друштва. Друго, у складу са наведеним, право на учешће у расподели вишка деобне масе (стечајног остатка) не утврђује се одлуком скупштине друштва, већ решењем које доноси стечајни судија.⁷³ Радње расподеле деобног вишка (стечајног остатка) у складу са решењем спроводи стечајни управник.⁷⁴ Дакле, садржина решења у погледу обима расподеле вишка деобне масе (стечајног остатка) члановима друштва треба да буде у складу са ЗПД који прокламује принцип сразмерности учешћа чланова у расподели ликвидационог остатка (овде на основу сходне примене норми о ликвидацији – стечајног остатка) или у складу са оснивачким актом уколико садржи одступања од принципа сразмерности на већ горе

70 ЗОС, чл. 147 ст. 2.

71 Током трајања стечајног поступка не може се вршити измена оснивачког акта, јер даном отварања стечајног поступка престају надлежности скупштине друштва.

72 ЗОС, чл. 74 ст. 1.

73 ЗОС, чл. 147 ст. 4.

74 ЗОС, 147 ст. 1.

описан начин у делу разматрања о границама одступања од диспозитивних одредби ЗПД у вези са правом учешћа у расподели ликвидационог остатка.

III Закључак

Закон о привредним друштвима оставља широку аутономију воље друштву и члановима да своје међусобне односе уреде на начин како то одговара њиховим потребама, као и потребама, карактеристикама и циљу конкретног друштва с ограниченом одговорношћу. На релативно великом броју места дата је могућност да се од одредби Закона о привредним друштвима одступи другачијим уређењем појединих питања на аутономној основи, по правилу, у оснивачком акту друштва.

Предмет разматрања у овом раду односио се на анализу диспозитивних одредби Закона о привредним друштвима у регулисању појединих имовинских права чланова (право учешћа у расподели добити, право приоритетног уписа удела у поступку повећања основног капитала и право учешћа у расподели ликвидационог остатка или вишка деобне масе у стечају) у односу са друштвом с ограниченом одговорношћу. Закон успоставља правило да се поменута имовинска права чланова остварују по принципу сразмерности тј. у обиму који је сразмеран процентуалном учешћу удела чланова у основном капиталу друштва. Ипак, ЗПД у вези са уређивањем обима остваривања имовинских права чланова допушта одступања од горе поменутог принципа сразмерности.

Приликом анализе диспозитивних одредби ЗПД у вези са уређивањем поменутих имовинских права чланова фокус је био на испитивању граница одступања од законом прописаних правила како у контексту уређивања појединих питања путем корпоративно-правних аката (оснивачког акта или изузетно и одлуке скупштине друштва), тако и у домену уређивања питања са искључиво облигационоправним дејствима у уговору између чланова у вези са друштвом. У вези са тим указано је на правни домашај односно значај и правна дејства норми садржаних у оснивачком акту и уговору између чланова у вези са друштвом посматрано са аспекта друштва као посебног субјекта права, односа друштва и чланова и међусобног односа чланова друштва. У случају дуалног уговарања на корпоративноправној и облигационоправној основи, у раду је разматран и међусобни однос норми садржаних у корпоративноправним актима (оснивачком акту и одлуци скупштине друштва) с једне и уговора између чланова у вези са друштвом са друге стране.

Иако ЗПД на многим местима пружа слободу друштву и члановима да своје међусобне односе уреде на другачији начин у односу на

правила прописана законом, на појединим местима, а у вези са уређивањем имовинских права чланова нису постављене јасне границе такве аутономије воље. Рад садржи низ илустративних примера путем којих се испитују поменуте границе одступања од законског текста. На основу практичних примера у раду су изведени закључци о правној допуштености појединих клаузула садржаних у оснивачком акту (изузетно и одлуци скупштине друштва) и уговору између чланова у вези са друштвом.

Коначно, како обим права чланова у друштву с ограниченом одговорношћу, по правилу, зависи од њиховог процентуалног учешћа у основном капиталу друштва, не треба занемарити чињеницу да се аутономија воље чланова (оснивача) протеже и у претходној фази, тј. већ приликом формирања процената удела. Наиме, ЗПД предвиђа могућност да се приликом стицања удела у тренутку оснивања (путем оснивачког акта) или у поступку повећања основног капитала (на основу једногласне одлуке скупштине) одреде проценти удела чланова који одступају од сразмере вредности уписаног улога и процентуалне вредности удела који се на основу њега стичу.⁷⁵ Тиме се фактички већ у претходној фази може утицати на обим права чланова, без потребе да се касније одступи од принципа сразмерности путем другачијег предвиђања обима права чланова у оснивачком акту друштва (или изузетно скупштинске одлуке). Но, ни тада није искључена могућност одступања од принципа сразмерности путем другачијег предвиђања обима права чланова у оснивачком акту друштва (или изузетно скупштинске одлуке) у односу на процентуално учешће њихових удела у основном капиталу друштва.

Рацио постојања диспозитивних одредби ЗПД у домену регулисања имовинских права чланова друштва лежи у потреби за флексибилношћу и прилагођавањем специфичним интересима и околностима друштва и његових чланова. Диспозитивне одредбе омогућавају члановима да односе са друштвом и своје међусобне односе уреде по сопственој вољи, без ригидности која би могла ометати пословање. Ово подстиче приватну аутономију у компанијском праву, балансирајући је са когентним правилима која штите интересе трећих лица и поверилаца друштва. У малим привредним друштвима и стартапима, на пример, одступање од сразмерности права и удела пружа могућност да се посебно вреднују кључни доприноси: тако се, рецимо, поједином члану (на пример, иноватору) са мањим процентом удела може доделити већи део добити. Овакав приступ не само да мотивише конкретног члана или чланове друштва, већ и значајно повећава атрактивност друштва за инвеститоре и јача његову конкурентску позицију.

---

75 Вид. ЗПД, чл. 151 ст. 1.

Може се закључити да је тренутни законодавни оквир у вези са применом принципа диспозитивности и начела слободе уговарања код уређивања имовинских права чланова друштва с ограниченом одговорношћу оптимално избалансиран између приватне аутономије и јавноправних ограничења. Даљи развој судске праксе и евентуално увођење још прецизнијих смерница у закону, нарочито у оним сегментима који су у раду апострофирани као недовољно јасни, могло би додатно јачати правну сигурност.

Коришћена литература

- Арсич Зоран, Марјански Владимир, *Право привредних друштава*, треће измењено и допуњено издање, Нови Сад, 2018. (Arsić Zoran, Marjanski Vladimir, *Pravo privrednih društava*, treće izmenjeno i dopunjeno izdanje, Novi Sad, 2018)
- Антић Оливер, *Облигационо право*, седмо издање, Београд, 2012. (Antić Oliver, *Obligaciono pravo*, sedmo izdanje, Beograd, 2012)
- Васиљевић Мирко, „Уговорна одступања законом уређених неких права чланова привредних друштава на диспозитиван начин од принципа сразмерности капитала учешћа у компанијском праву“, *Право и привреда*, бр. 2/2024. (Vasiljević Mirko, „Ugovorna odstupanja zakonom uređenih nekih prava članova privrednih društava na dispozitivan način od principa srazmernosti kapital učešća u kompanijskom pravu“, *Pravo i privreda*, br. 2/2024)
- Васиљевић Мирко, *Коментар Закона о привредним друштвима са одабраном судском праксом и регистром појмова према стању законодавства од 31. августа 2023. године*, Београд, 2023. (Vasiljević Mirko, *Komentar Zakona o privrednim društvima sa odabranom sudskom praksom i registrom pojmova, prema stanju zakonodavstva od 31. avgusta 2023. godine*, Beograd, 2023)
- Müller Welf, Burkhard Hense, *Beck'sches Handbuch der GmbH – Gesellschaftsrecht – Steuerrecht*, München, 1995.
- Марјански Владимир, „Претпоставке за повећање основног капитала из нето имовине (претварањем нераспоређене добити или резерви у основни капитал) друштва с ограниченом одговорношћу“, *Право и привреда*, бр. 3/2024. (Marjanski Vladimir, „Pretpostavke za povećanje osnovnog kapitala iz neto imovine (pretvaranjem neraspoređene dobiti ili rezervi u osnovni kapital) društva s ograničenom odgovornošću“, *Pravo i privreda*, br. 3/2024)

- Марјански Владимир, „Расподела добити члановима друштва с ограниченом одговорношћу и разлике у односу на друге исплате корпоративно-правног карактера“, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду*, бр. 1/2020. (Marjanski Vladimir, „Расподела добити члановима друштва с ограниченом одговорношћу и разлике у односу на друге исплате корпоративно-правног карактера“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 1/2020)
- Марјански Владимир, „Одлука о повећању основног капитала друштва с ограниченом одговорношћу новим улозима“, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду*, бр. 3/2017. (Marjanski Vladimir, „Odluka o povećanju osnovnog kapitala društva s ograničenom odgovornošću novim ulozima“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 3/2017)
- Марјански Владимир, „Иступање члана из друштва с ограниченом одговорношћу“, *Право и привреда*, бр. 4–6/2016. (Marjanski Vladimir, „Istupanje člana iz društva s ograničenom odgovornošću“, *Pravo i privreda*, br. 4–6/2016)
- Марјански Владимир, „Формално-правни услови искључења права прећег уписа акција“, *Анали Правној факултету у Београду*, бр. 2/2014. (Marjanski Vladimir, „Formalno-pravni uslovi isključenja prava prećeg upisa akcija“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, br. 2/2014)
- Радовић Вук, „Циљ привредног друштва с освртом на актуелну пандемију“, *Ревизија Копаоничке школе природној љави*, бр. 2/2021. (Radović Vuk, „Cilj privrednog društva s osvrtom na aktuelnu pandemiju“, *Revija Kopaoničke škole prirodnog prava*, br. 2/2021)
- Reiser Thomas, *Recht der Kapitalgesellschaften – Ein handbuch für Praxis und Wissenschaft*, 2. Auflage, München, 1991.
- Томић Д. Марко, *Ништаве и побојне одлуке скупштинине акционарској друштва*, докторска дисертација, Београд, 2025. (Tomić D. Marko, *Ništave i pobojne odluke skupštine akcionarskog društva*, doktorska disertacija, Beograd, 2025)
- Fleischer Holger, Trinks Jennifer, „Minderheitenschutz be der Gewinnsaurierung in der GmbH ein deutsch-spanischer Rechtsvergleich“, *Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht (NZG)*, 2015.

Vladimir MARJANSKI, PhD

Full Professor at University of Novi Sad Faculty of Law, Serbia

THE DISPOSITIVE NATURE OF PROVISIONS IN THE LAW ON BUSINESS COMPANIES REGARDING THE REGULATION OF CERTAIN PROPERTY RIGHTS OF MEMBERS IN RELATION TO A LIMITED LIABILITY COMPANY

Summary

The Law on Business Companies grants extensive autonomy to the company and its members to regulate their mutual relations in a manner that best suits their specific needs, as well as the characteristics, purpose, and objectives of the particular limited liability company (LLC). At numerous points, the Law permits deviations from its provisions through alternative arrangements based on party autonomy, typically established in the company's founding act (articles of association). The subject of this paper is an analysis of the possibilities and limits of derogating from the dispositive provisions of the Law on Business Companies in the regulation of certain property rights of members – namely, the right to participate in profit distribution, the right of pre-emptive subscription of shares in the event of a capital increase, and the right to participate in the distribution of the liquidation surplus or the surplus distribution mass in bankruptcy proceedings – in relation to a limited liability company. The Law establishes the default rule that these property rights of members are exercised in accordance with the principle of proportionality, i.e., to the extent proportionate to the percentage of the member's interest (share or quota) in the company's share capital. Nevertheless, the same Law expressly allows deviations from this principle of proportionality when regulating the scope of realization of members' property rights. The primary focus of the analysis was to examine the boundaries of such deviations from the statutorily prescribed rules, both in the context of regulating individual matters through corporate-law instruments (primarily the founding act, or exceptionally through resolutions of the company's assembly), and in the domain of arrangements having purely obligatory (contractual) effects, as regulated by shareholders agreement.

Key words: *Dispositive nature of provisions of the Law on Business Companies. – Right to participate in profit distribution. – Right of pre-emptive subscription of interests. – Right to participate in the distribution of liquidation/bankruptcy surplus. – Limited liability company.*

Датум пријема рада: 15. 12. 2025.

Датум исправке рада: 23. 2. 2026.

Датум прихватања рада: 27. 2. 2026.